

Wyrok z dnia 18 lutego 1998 r.

II UKN 525/97

Spółka cywilna jest podmiotem gospodarczym, który może zatrudniać pracowników i być w związku z tym pracodawcą, także dla osób bliskich wspólników. Pracownicy tacy podlegają ubezpieczeniu społecznym pracowników (art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 25 listopada 1986 r. o organizacji i finansowaniu ubezpieczeń społecznych, jednolity tekst: Dz.U. z 1989 r. Nr 25, poz. 137 ze zm.).

Przewodniczący SSN: Maria Mańkowska, Sędziowie SN: Jerzy Kuźniar (sprawozdawca), Stefania Szymańska.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu w dniu 18 lutego 1998 r. sprawy z wniosku Eugenii S. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych-Oddziałowi w C. o ubezpieczenie społeczne pracownicze, na skutek kasacji wnioskodawczyni od wyroku Sądu Apelacyjnego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Katowicach z dnia 12 czerwca 1997 r. [...]

1. z m i e n i ł zaskarżony wyrok, poprzedzający go wyrok Sądu Wojewódzkiego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Katowicach oraz decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych-Oddziału w C. z dnia 7 października 1996 r. [...] i ustalił, że wnioskodawczyni Eugenia S. podlega od 2 września 1995 r. pracownicemu ubezpieczeniu społecznemu w dalszym ciągu,

2. z a s ą d z i ł od strony pozwanej na rzecz wnioskodawczyni kwotę 192 zł (sto dziewięćdziesiąt dwa) tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.

U z a s a d n i e n i e

Wyrokiem z dnia 14 lutego 1997 r. Sąd Wojewódzki-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Katowicach oddalił odwołanie wnioskodawczyni Eugenii S. od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych-Oddziału w C. z dnia 4 października 1996 r.

ustalając następujący stan faktyczny:

Wnioskodawczyni była zatrudniona na podstawie umowy o pracę w biurze radcy prawnego KWK "M." od dnia 1 marca 1977 r. Od 1 lipca 1993 r. dział prawny Kopalni sprywatyzował się i powstała spółka cywilna dotychczasowych radców prawnych, a ubezpieczona kontynuowała zatrudnienie w spółce na dotychczasowym stanowisku. W dniu 2 września 1995 r. zawarła związek małżeński z Kazimierzem S. jednym ze współników. W ocenie Sądu fakt ten spowodował, że od dnia zawarcia małżeństwa, wnioskodawczyni nie może być ubezpieczona jako pracownik lecz wyłącznie jako osoba współpracująca.

Pogląd ten podzielił Sąd Apelacyjny w Katowicach, który oddalił apelację wnioskodawczyni (wyrok z dnia 12 czerwca 1997 r.). Sąd ten przyjął, że art. 4 ust. 1 i 2 pkt 2 i 4 ustawy z dnia 25 listopada 1986 r. o organizacji i finansowaniu ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz. U. z 1989 r. Nr 25, poz. 137 ze zm.) wyłącza z ubezpieczenia społecznego pracowników małżonka zatrudnionego w zakładzie pracy prowadzonym na własny rachunek przez drugiego z małżonków. "Bez znaczenia jest ilość współników spółki cywilnej dla uznania, że ubezpieczona podlega ubezpieczeniu jako osoba współpracująca, gdyż sam fakt zawarcia małżeństwa z jednym ze współników skutkuje, iż do jej sytuacji stosuje się zarówno art. 4 ust. 2 ustawy z dnia 25 listopada 1986 r., jak i art. 26 ust. 1 pkt 1 i ust. 2 ustawy z dnia 18 grudnia 1976 r. o ubezpieczeniu społecznym osób prowadzących działalność gospodarczą oraz ich rodzin (jednolity tekst: Dz. U. z 1989 r. Nr 46, poz. 250 ze zm.)".

Powyższy wyrok zaskarżyła kasacją wnioskodawczyni i zarzucając naruszenie przepisów prawa materialnego przez błędną wykładnię art. 4 ust. 2 pkt 2 ustawy o organizacji i finansowaniu ubezpieczeń społecznych oraz art. 26 ust. 1 ustawy o ubezpieczeniu społecznym osób prowadzących działalność gospodarczą, wniosła "o zmianę wyroku Sądu Apelacyjnego". W uzasadnieniu kasacji wnioskodawczyni podała, że w świetle przepisów KC (art. 860 § 1, 863 § 1-3, 864, 865 § 2 i 868 § 1) działalność gospodarcza w ramach spółki cywilnej nie ma nic wspólnego z działalnością gospodarczą na własny rachunek, stąd też praca wnioskodawczyni w spółce nie ma nic wspólnego ze współpracą. "Jest to typowy stosunek pracy, jak w każdym innym zakładzie".

Sąd Najwyższy rozważył, co następuje:

Podniesiony w kasacji zarzut naruszenia prawa materialnego jest uzasadniony. Przepis art. 26 ust. 1 pkt 1 i ust. 2 ustawy z dnia 18 grudnia 1976 r. obejmuje ubezpieczeniem przewidzianym w ustawie członków rodziny ubezpieczonego, w tym małżonka, jeżeli współpracują oni przy prowadzeniu działalności w wymiarze co najmniej połowy czasu pracy obowiązującego pracowników. Pojęcie "współpracy", nie zdefiniowane w powołanej ustawie, było już przez Sąd Najwyższy rozważane w uchwale z dnia 22 lipca 1993 r., II UZP 19/93. Wskazano w niej, że "osobą współpracującą" jest taka osoba, która nie mając zawartej jakiegokolwiek umowy dotyczącej rodzaju świadczonej pracy, współpracuje z osobą wykonującą działalność gospodarczą. Działalność taka więc - współdziałanie z osobą prowadzącą działalność gospodarczą - nie zawiera w sobie elementów składających się na stosunek pracy, a więc przede wszystkim podporządkowania, ciągłości, określenia zakresu czynności i wyraźnie wskazanego wynagrodzenia. Nie da się wykluczyć sytuacji rodzących wątpliwości, jak trafnie wskazał Sąd Najwyższy w uchwale, czy formalna nazwa umowy o pracę odpowiada jej rzeczywistej treści, nie służąc obejściu prawa. Niemniej takie wątpliwe sytuacje, nie mogą odbierać osobom bliskim możliwości zawarcia umowy o pracę i podlegania w związku z tym ubezpieczeniu społecznemu pracowników. Przepisy prawa pracy nie wyłączają zawarcia umowy o pracę pomiędzy osobami, które są względem siebie krewnymi lub powinowatymi (por. także uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego z dnia 24 lipca 1991 r. II URN 29/91 oraz uchwałę składu siedmiu sędziów z dnia 14 stycznia 1993 r., II UZP 21/92 - OSNCP 1993 z. 5, poz. 69).

Również art. 4 ustawy z dnia 25 listopada 1986 r. nie może być odczytywany jako zawierający zakaz zawierania umowy o pracę między osobami, które wykonują działalność gospodarczą a ich krewnymi i powinowatymi, w tym z małżonkiem (art. 4 ust. 2 pkt 2 ustawy), stanowiąc jedynie, że osoby takie nie podlegają ubezpieczeniu społecznemu pracowników. Dotyczy to jednak sytuacji, gdy takie zatrudnienie - małżonka - ma miejsce w zakładzie pracy prowadzonym na własny rachunek przez drugiego z małżonków, natomiast nie może być automatycznie wyłączane, gdy dotychczasowy pracownik został przejęty przez nowy podmiot, który powstał w miejsce zli-

kwidowanego, także wtedy gdy tym nowym podmiotem jest zakład pracy prowadzony przez osobę bliską. W takiej sytuacji nie można zasadnie twierdzić, by dotychczasowy stosunek pracy przekształcił się we współpracę, a ubezpieczenie społeczne pracowników w ubezpieczenie osób współpracujących. Tym bardziej o takim powstającym z ustawy ubezpieczeniu osób współpracujących nie można mówić, gdy pracodawcą nie jest osoba fizyczna, a spółka prawa cywilnego. Spółka taka jest podmiotem gospodarczym, który może zatrudniać pracowników i być w związku z tym pracodawcą także dla osób bliskich wspólników. W uchwale z dnia 23 maja 1995 r., II UZP 3/95 (OSNAPiUS 1995 nr 23 poz. 292) Sąd Najwyższy stwierdził, że "osoba wymieniona w art. 26 ust. 2 ustawy z dnia 18 grudnia 1976 r. (...) zatrudniona na podstawie umowy o pracę ze spółką cywilną podlega ubezpieczeniu społecznemu pracowników (art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 25 listopada 1986 r...), o ile zakres jej obowiązków nie obejmuje prowadzenia i reprezentowania Spółki". Pogląd ten - utrwalony w orzecznictwie (por. np. wyrok z dnia 17 kwietnia 1996 r., II URN 8/96 - OSNAPiUS 1996 nr 21 poz. 323) jest przez obecny skład sądzący w pełni akceptowany, podobnie jak jego motywy zawarte we wskazanych orzeczeniach.

Stanowisko Sądu Apelacyjnego, że zawarcie przez pracownika spółki cywilnej związku małżeńskiego z jednym ze wspólników tej spółki przekształca ubezpieczenie społeczne pracowników w ubezpieczenie osób współpracujących w rozumieniu art. 26 ustawy z dnia 18 grudnia 1976 r. jest nieprawidłowe, jako wynikające z błędnej wykładni tego przepisu.

W tym stanie rzeczy, skoro nie ma naruszeń istotnych przepisów postępowania, a zachodzi jedynie naruszenie prawa materialnego, Sąd Najwyższy orzekł co do istoty sprawy zmieniając wyroki Sądów pierwszej i drugiej instancji oraz decyzję organu rentowego na podstawie art. 393¹⁵ KPC. O kosztach orzeczono po myśli art. 98 KPC.

N o t k a

Powołany w uzasadnieniu **wyrok z dnia 24 lipca 1991 r., II URN 29/91**, został opublikowany w **OSNCP 1992 r. z. 9, poz. 170** oraz w **PiZS 1993 r. nr 2, s. 80** z glosą **Z. Myski**.

=====